

حرفِ آخر

آیدین آغداشلو

مجموعهٔ مقالات از ۱۳۵۳ تا ۱۳۹۳

حرفِ آخر

اثر: آیدین آغداشلو

صفحه آرای: مجتبی ادیبی

اجرای صفحه آرای: شادان ارشدی

طراحی جلد: فیروز شافعی

ناشر چاپ: کامیار عملیاتی

مدیر پروژه و ویراستار: مانی فرسانی

لیتوگرافی: جامع هنر

چاپ: رنگ پنجم

صحافی: زاد

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۴

تیراژ: ۱۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۴۳-۲۲-۷

سرشناسه: آغداشلو، آیدین، ۱۳۱۹

عنوان و نام پدیدآور: حرفِ آخر

مشخصات نشر: تهران: کتاب آبان، ۱۳۹۴

مشخصات ظاهری: ۴۶۴ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۴۳-۲۲-۷

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: عنوان دیگر: آیدین آغداشلو، ۱۳۱۹ مجموعه مقالات

موضوع: آغداشلو، آیدین، ۱۳۱۹ - مصاحبه‌ها

موضوع: مقاله‌ها، فارسی - قرن ۱۴

ردمبندی کنگره: ۱۴۱۳۹۳/ع۴۴/PIR۷۹۲۹

ردمبندی دیویی: ۸۴۴/۲

شماره کتابشناسی ملی: ۳۶۴۸۷۹۲

انتشارات کتاب آبان

تهران: خیابان انقلاب، خیابان فخررزی، کوی فتحی دربان، طبقه همکف، واحد ۱۰، شماره تماس: ۰۲۱-۶۶۹۵۵۰۶۶، دورنگار: ۰۲۱-۶۶۴۰۱۶۴۳

پست الکترونیک: abanbook.pub@gmail.com، وب سایت: www.abanbook.net

30book

ایہیں اغدا کو

فهرست

- مقدمه..... ۱۱
- دربارۀ کمال الملک / نه فقط به خاطر نقاشی هایش..... ۱۳
- حلقۀ نادیدۀ نقاشی معاصر ایران / مقدمه‌ای بر آثار علی اصغر بتگر و دوران او..... ۱۷
- دربارۀ بهمن محمص / مکاشفۀ جهانی روبه زوال..... ۲۱
- دربارۀ ناصر عصار / جهانی وهم آلود و شاعرانه..... ۲۵
- یک مصاحبه / خلافت خطرناک است..... ۲۷
- دربارۀ ژازه طباطبایی / سرشار از لطف و آسودگی..... ۳۳
- دربارۀ کامران کاتوزیان / پیشناز مهجور..... ۳۵
- دربارۀ محمد بهرامی / معلم جوانی من..... ۳۷
- دربارۀ مرتضی ممیز / مسئولیت‌های یک آغازگر..... ۳۹
- دربارۀ ممیز / ... که باران همه رفتند..... ۴۵
- دربارۀ قباد شیوا / عصری که خوب آغاز شد..... ۴۹
- گفتگو با ابراهیم حقیقی درباره کتاب صد سال اعلان و پوستر فیلم / یک سندها از دشمن و ماندگار..... ۵۱
- دربارۀ پوسترهای تئاتر / زمره‌ای با مخاطبان اندک..... ۵۷
- دربارۀ علیرضا آستانه / جوانی و معصومیت..... ۵۹
- دربارۀ خسرو حسن زاده / ترکیب غریزه و شعور..... ۶۱
- دربارۀ مسعود معصومی / مسعود رفت..... ۶۳
- شب‌هایی پر از گفت و گوهای ملایم / با یاد و خاطره نیما بتگر..... ۶۵
- دربارۀ فخری گلستان / درخت‌های خاطره..... ۶۷
- دربارۀ غزاله علیزاده / شیدایی طلب مرگ..... ۶۹
- دربارۀ نیما یوشیج / همه ما به نیما مدیونیم..... ۷۱
- دربارۀ صادق هدایت / آغازگر غمگین..... ۸۱

- ۹۹ دربارهٔ دکتر ناصر وثوقی / اندیشه و هنر تبول کسی نیست
- ۱۰۱ دربارهٔ جلال آل احمد / همه از او حساب می‌برند
- ۱۰۷ دربارهٔ احمد شاملو / شاعر بزرگ جوانی من
- ۱۰۹ دربارهٔ احمد شاملو / آن غول زیبا
- ۱۲۵ دربارهٔ فروغ فرخزاد / حس درخشان و ظریف
- ۱۳۱ دربارهٔ عباس کیارستمی / و هنرهای دیگر او
- ۱۳۷ دربارهٔ بیژن الهی / آن نابغه نامعمول شگفت‌انگیز
- ۱۴۳ دربارهٔ احمد رضا احمدی / آقای اردیبهشت
- ۱۴۹ دربارهٔ علی حاتمی / سپیدپوش ایستاده در قایق
- ۱۴۵ سفر نهایی / نمونه‌ای نامکرر
- ۱۶۱ صحبتی با محمد علی سپانلو / ما پشت سایهٔ شب پنهان می‌شدیم
- ۱۷۵ صحبتی با عباس کیارستمی / هزار توی خاطره‌ها
- ۲۰۱ هنرمند و معنایش / نگاهی مختصر به امری بسیط
- ۲۱۵ اگر من توانستم ... / یک گزارش
- ۲۲۱ گزارشی از زوال سلیقهٔ عمومی / تصویر یک فاجعه
- ۲۳۵ یک مصاحبه / آدم‌ها و خاطره‌ها
- ۲۴۳ هفتاد سالگی! / جهان بدون امید، دوزخ است
- ۲۴۹ امپراطوری فراموش شده / هنر فراموش نشده
- ۲۵۵ دربارهٔ یک ظرف نقره‌ای ساسانی / جام اردشیر بابکان؟
- ۲۵۹ هنر کتاب‌آرایی در ایران / از گذشته تا به امروز
- ۲۶۷ تصویرگران / در جستجوی تصویری واقعی از شعری انتزاعی
- ۲۷۵ دربارهٔ سه مثنوی خواجهی کرمانی / درخشش رنگ‌مایه‌ای پر لمعان
- ۲۷۹ سنت و مدرنیته / تاثیرگذاری سنت در هنر مدرن ایران
- ۲۸۷ کجا ایستاده‌ایم؟ / نگاهی به نقاشی معاصر ایران
- ۲۹۵ هنر انقلابی ایران / آرزوی آغاز جهان نو
- ۳۰۱ دربارهٔ گرافیک ایران / دستاوردی صدساله

- ۳۰۹ دربارهٔ دوسالانه نگارگری / موارث معنای اجدادمان هستیم
- ۳۱۷ دربارهٔ خوشنویسی / وسوسهٔ سال‌های دراز
- ۳۲۹ دربارهٔ خوشنویسی امروز / در جستجوی مکانی تازه
- ۳۲۵ تاریخچه‌های مختصر / دربارهٔ یک مرقع محفوظ در آستان قدس رضوی
- ۳۳۵ دربارهٔ فیلم «آسیاب بادی و صلیب» / در تحلیل چرخهٔ حیات
- ۳۴۱ دربارهٔ فیلم مانی حقیقی / مراسم دفن یک پاترول سالم در تپه‌های لواسان
- ۳۴۵ مقدمه‌ای بر نسخهٔ خطی قرآن کریم / به خط ابراهیم سلطان تیموری
- ۳۵۱ میرزا غلام‌رضای اصفهانی / دربارهٔ نابوی خط میرزا غلام‌رضای اصفهانی
- ۳۵۳ هر که آمد عمارتی نو ساخت
- ۳۵۷ جفا بر «فردوسی» در «توس» / از روی عداست یا کج سلیقه‌ی؟
- ۳۶۱ اخلاق و هنر / هنر عین اخلاق و اخلاق عین هنر است
- ۳۷۱ دربارهٔ کامران شیردل / پدر خواندهٔ سینمای مستند ایران
- ۳۷۳ دربارهٔ سینمای ملی / جای خالی خاطرهٔ بلافاصله
- ۳۸۵ بهانه‌های کوچک خوشبختی / یک گفتگوی کوتاه
- ۳۹۱ یک مصاحبه / دربارهٔ پیرهای خردمند
- ۳۹۵ یک مصاحبه / دست از سر آدم‌ها بردارید
- ۴۰۱ دربارهٔ هزار و یک شب / نقاشی‌های صنیع الملک
- ۴۰۹ جای مناسبی برای بیتوته / گزارشی از سال‌های جوانی در کافهٔ نادری
- ۴۱۳ دربارهٔ داریوش شایگان / باغ بزرگ زرگنده
- ۴۱۵ سقوط امپراطوری نقد / از دیرباز تا به امروز
- ۴۱۹ خم و چم بازار کار / وقتی یک اثر تمام می‌شود دیگر به هنرمند ربطی ندارد
- ۴۵۲ اقتصاد هنر امری حرفه‌ای است / توضیحی برای واضحات!
- ۴۲۷ دربارهٔ رابطهٔ نقاش‌ها و دیوان حافظ / چالشی خطیر و ناممکن
- ۴۲۹ دربارهٔ نقاشی و حرف‌های دیگر / گفتند فسانه‌ای و ...
- ۴۴۵ انهدام عصر ما
- ۴۶۱ سال شمار زندگی آیدین آغداشلو

مقدمه

نام این کتاب آخرم را دوست عزیزی انتخاب کرد، با تأکید بر این نکته که باید در جایی از مقدمه بیاورم که این نه آخرین کتابم خواهد بود و نه آخرین حرفم! - و آفرین بر نظر پاک خطا پوشش یاد!

«حرف آخر»، حرف آخر همین لحظه است؛ حرف آخر آدمی است که دارد حاصل عمرش را جمع و جور و جمع بندی می کند و اتمام حجتی دارد با خودش و دارد گزارشی می دهد از دستاوردهای اخیرش - و نه سال های آخرش! و سال های آخر عمر را چه کسی می داند که کی است؟ و می شود هشتاد سال عمر کرد که در آن برداشتن لیوانی کوچک و ورق زدن کتابی قطور عملی شاق و آرزویی دور و دراز باشد!

این کتاب هم مثل آن هفت تایی دیگر مجموعه ای از مقاله هایی است که اینجا و آنجا، پراکنده و اغلب دور از دسترس، قبلاً در روزنامه ها و مجله ها چاپ شده اند و همین جا باید بنویسم که به جا آمدن عمده حیثیت و منزلت کار چهل سال گذشته ام بیشتر به یمن و عنایت روزنامه نگاران این سال ها بوده است که نخواسته اند نگذاشته اند حاصل کار و معنا و جایگاهم، به رغم انکارها و نادیده گرفتن ها، پنهان بماند... که مدیون همگی شان هستم تا آخر عمرم.

مجموعه مقاله ها اما حوزه گسترده ای را در بر می گیرند؛ از نقد و یاد و خاطره و نقاشی و نگارگری و خوشنویسی و سینما و تاریخ و باستان شناسی و هنر و هنرمندان گذشته و معاصر ایران و جهان، تا ادای دین و احترام به بزرگانی که از دیرباز تا به امروز - از فردوسی تا نیما - روح و فرهنگ ایرانی را مراقبت کرده اند - تا مقوله های دیگر، و اگر کسی بگوید که این همه مورد و موضوع گوناگون به تو چه مربوط؟ می گویم حتماً هم مربوط است! چون شصت سال است کار کرده و حضور داشته و تماشا کرده ام و همیشه ستاینده ارزش ها بوده ام.

پس این کتاب و آن کتاب های دیگر را بگیرد به نشانه اعلام حضور ممتد آدمی که از چهارده سالگی یکسره کوشیده و، تا سال های اخیر، همه جفاها را تحمل کرده و مانده است. پس این مجموعه قرار است به معنای عرضه داشت نامه اعمال آدمی باشد که هر چند کار اصلی اش نقاشی بوده، اما بی فروتنی ریاکارانه و یا خودستایی نابخردانه - هشت جلد کتاب نوشته، هنر جویان فراوانی را تعلیم داده، صدها سخنرانی کرده، بانی بنای موزه ها

و مجموعه‌های بسیار بوده و هنوز هم از کلهٔ سحر تانیمه‌های شب کار می‌کند و تا از پانیاقتد، نمی‌خوابد! و اگر بخواهد به نامهٔ اعمالش ببالد، نه به خاطر حجم و کیفیت محتوای آن، که به خاطر تداوم دادن و رها نکردن دغدغه‌ها و تعهدهایش است، و به خاطر سماجت و از رو نرفتنش! والا کدام نوشته‌اش حاوی مطلبی از پیش ناگفته است؟ هیچ کدام واقعاً!

اما چه دشوار است ارائهٔ چنین نامهٔ اعمالی، اگر که بخواهی منصف و راستگو باشی و به قول خواجهٔ شیراز، نه جلوه بفروشی و نه عشوه بخری!

آیدین آغداشلو

آذر ۱۳۹۴

30book

درباره کمال الملک

نه فقط به خاطر نقاشی هایش

کمال الملک را می توان پل گذر نقاشی سنتی ایران، یعنی نقاشی مکتب زند و قاجار، به نقاشی واقع گرایانه دانست؟ و اگر چنین است، این مهم ترین دلیل اهمیت او در جریان نقاشی ایران نیست؟

نقاشی واقع گرا - از روی عکس، مدل زنده و منظره - در دوران کمال الملک رواج داشته و نقاشان دیگر نیز با این سبک نقاشی کرده اند. او در واقع سنتی را ادامه می دهد که پیش از او آغاز شده بود. ناصرالدین شاه قاجار، در سفرهای متعدد خود به اروپا هر بار تعداد زیادی تابلوی نقاشی واقع گرا با خود به ایران می آورد. از طرفی، آمدوشد با غرب در آن زمان آغاز شده بود و کپی آثار هنرمندان غربی نیز به ایران می رسید. تمام اینها زمینه ای را فراهم کرده بود تا نقاشی واقع گرا در ایران جایگزین نقاشی سنتی مکتب زند و قاجار شود. کار کمال الملک هم، در واقع تداوم این خواست و نیاز و رسم زمانه بوده است. برای نمونه استاد او «مزمین الدوله» که در اروپا تحصیل کرده بود، اگرچه بیشتر کپی کاری می کرد، اما یک نقاش واقع گرا به شیوه غربی بود که مهارت های بسیاری نیز در این زمینه داشت. مصور الممالک و دیگران نیز، که در بیشتر مواقع از روی عکس و مدل های غربی کپی می کردند، مهارت زیادی در اجرای نقاشی مکتب غربی داشتند.

کمی پیش از آن کمال الملک نیز - اگرچه شیوه اش به مکتب زند و قاجار نزدیک است - نقاش چهره پرداز بسیار مشهوری بود و پرتره هایی که کشیده بسیار عکاسانه است و شبیه سازی و واقع گرایی در آثار او جلوه بسیاری دارد. مصور الممالک، میرزا موسی و دیگران نیز در همان دوران نقاشی رنگ و روغن واقع گرایانه می کشیدند. بنابراین واقع گرایی در نقاشی و تأثیر این مسأله را در دوره های بعدی، باید در آثار عموم هنرمندان آن دوران جستجو کرد و نه فقط در آثار کمال الملک.

یعنی خصوصیت زمان اوست که نقاشی سنتی ایران جای خود را به نقاشی غربی می دهد؟
کمال الملک در این زمینه نقش مؤثری داشته، اما تنها کسی نیست که در این زمینه فعالیت کرده

مقاله‌ها و مصاحبه‌های مجموعه حاضر، موضوع‌های مختلف و ظاهراً پراکنده‌ای را در برمی‌گیرند - از سینما و تئاتر و باستان‌شناسی و هنرهای ایرانی و اسلامی و نقاشی، تا خوشنویسی و گرافیک و شعر - اما در باطن، مشغله اصلی آیدین آغداشلو همیشه بازشناسی و ارزش‌گذاری فرهنگ و هنر گذشته و معاصر ایران و جهان بوده است.

آیدین آغداشلو - خاطرات نهدام - ۱۳۹۱

